

2-TOM, 4-SON

**QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA DEHQONCHILIK MAHSULOTLARINI
YETISHTIRISH – OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH GAROVI**

Dedajanova Xilola Baxtiyor qizi

Namangan muhandislik-texnologiya instituti 1b-22 guruh talabasi

Annotatsiya: Maqolada aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlashda dehqonchilik sohasining ahamiyati, yetishtirilayotgan ayrim turdagi mahsulotlarning hajmi, hududlar bo'yicha tahlillari keltirilgan. Shuningdek, dehqonchilik sohasidagi ayrim muammolar ko'rsatib o'tilgan va tegishli tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: oziq-ovqat mahsulotlari, sog'lom ovqatlanish, dehqonchilik, sabzavotlar, eksportga yo'naltirish, innovatsiyalarni joriy etish axborotlar bilan ta'minlash bozor kon'yunkturasidan bexabarlik

Abstract: The importance of the agricultural sector in providing the population with food products, the volume of certain types of products, and regional analyzes are presented in the article. Also, some problems in the field of agriculture were pointed out and relevant recommendations were given.

Key words: food products, healthy eating, agriculture, vegetables, export orientation, introduction of innovations, information provision, ignorance of the market situation

KIRISH

Qishloq xo'jaligi dunyodagi eng katta ish beruvchi tarmoqdir. Bugun kurrai zamin aholisining 40 foizi aynan shu soha orqali tirikchilik qiladi. Bu qashshoq qishloqlardagi oilalar uchun daromad keltiruvchi va bandlikni ta'minlovchi asosiy manbadir.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda asosan lalmi bo'lgan besh million kichik fermer xo'jaliklari oziq-ovqatning 80 foizini yetkazib beradi. SHunday ekan, mazkur jabhaga investitsiya kiritish aholi qatlamlari oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash qatorida mahalliy va tashqi bozorlarga mahsulot yetkazib berish bo'yicha mamlakat imkoniyatlarini oshiradi [7].

Mamlakatimizda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash maqsadida qishloq xo'jaligini yanada samarali va resurs tejaydigan sohaga aylantirish, qishloqda aholi hayot darajasini yaxshilash, xalqimizni arzon va barqaror narxlarda xavfsiz va vitaminlarga boy oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash, sog'lom ovqatlanishni yo'lga qo'yish masalalariga alohida e'tibor berilmoqda.

Prezidentimiz ta'kidlab o'tganlaridek: "Bizning yurtimizdan yetishib chiqqan, G'arbda "Avitsenna" degan nomi bilan shuhrat qozongan buyuk alloma Ibn Sino bobomiz

2-TOM, 4-SON

o'rta asrlardayoq "Kimki uzoq va sog'lom hayot kechirishni istasa, avvalo, ovqatning sifati va miqdoriga e'tibor qaratsin", deb ta'kidlaganlar.

Albatta, dunyo aholisi o'rtasida sog'lom ovqatlanish madaniyatini shakllantirish – uzoq davom etadigan jarayon. Bu maqsadga erishishda barcha davlatlar hukumatlari, ishlab chiqaruvchilar, olimlar va tibbiyot xodimlari yaqin hamkorlikda ish olib borishlari lozim, deb hisoblaymiz" [1].

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlashda qishloq xo'jaligida mahsulot yetishtirish jarayonlaridagi mavjud muammolarni bartaraf etish hamda sohani rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri deya olamiz.

Asosiy qism

Bugungi kunda Yer yuzida 600 million aholi me'yoridan ko'p ovqat iste'mol qilishi qayd etilgan. Xususan, AQSh hissasiga yuz million kishi to'g'ri keladi. Yevropa va SHimoliy Amerika mamlakatlarida aholi ko'p ovqat yeyayotgan bir vaqtda rivojlanayotgan mamlakatlarda ovqatlanish yashab qolishning bir imkoni sifatida ko'rilmogda. Jahon Sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga qaraganda, bugungi kunda sayyoramiz aholisining 30 foizi to'yib ovqat yemaydi. Jahonda bolalar o'limining 55 foizi to'yib ovqatlanmaslik oqibatida sodir bo'lmoqda.

Oziq-ovqat xavfsizligiga bosim kuchayib borayotgan va global oziqlanish maqsadlari uchun belgilangan muddatlar tez yaqinlashayotgan bir paytda, hukumatlar va ularning gumanitar hamkorlari xalqaro darajada yechim topishda qishloq xo'jaligi, suv resurslari va boshqa tarmoqlarda bir birini to'ldirish imkoniyatlarini ishga soladigan payt keldi, deyish mumkin [2].

Oziq –ovqat mahsulotlarini yetishtirishda dehqonchilikning sezilarli ahamiyati bor. Bugungi kunda respublikamiz dehqonchilik sohasida mahsulot yetishtirishda o'sish dinamikasini ko'rish mumkin. Bu aholini mazkur soha mahsulotlariga bo'lgan talabini qondirishga harakat qilinayotganligidan dalolat beradi.

2023 yilning yanvar-dekabrida barcha toifadagi xo'jaliklar tomonidan 8 426,6 ming t. donli ekinlar (2022 yilning yanvar-dekabriga nisbatan 5,5 % ga ko'p), 3 574,1 ming t. kartoshka (3,8 % ga ko'p), 11 553,7 ming t. sabzavotlar (3,5 % ga ko'p), 2 553,5 ming t. poliz (5,5 % ga ko'p), 3 121,7 ming t. meva va rezavorlar (4,1 % ga ko'p), 1 737,6 ming t. uzum (1,3 % ga kam) yetishtirildi [8].

1-jadval

2023 yil yanvar-dekabr oylarida yetishtirilgan asosiy turdagi dehqonchilik mahsulotlari

2-TOM, 4-SON

	Barcha toifadagi xo'jaliklar		shu jumladan:					
			fermer xo'jaliklari		dehqon va tomorqa xo'jaliklari		fermer xo'jaliklari	
	ming tonna	o'sish sur'ati % da	ming tonna	o'sish sur'ati % da	ming tonna	o'sish sur'ati % da	ming tonna	o'sish sur'ati % da
Donli ekinlar	8 426,6	105,5	6 599,8	104,0	795,7	108,8	1 031,1	112,8
Sabzavotlar	11553,7	103,5	4 173,4	103,3	6 924,0	102,7	456,3	120,0
Kartoshka	3 574,1	103,8	994,1	109,5	2 498,6	101,5	81,4	111,1
Poliz ekinlari	2 553,5	105,5	1 418,2	108,0	1 016,3	101,9	119,0	108,0
Meva va rezavorlar	3 121,7	104,1	1 415,0	105,9	1 605,4	103,2	101,3	95,1
Uzum	1 737,6	98,7	777,1	97,5	911,0	99,5	49,5	102,5

2023 yil yanvar-dekabr oylarida yetishtirilgan asosiy turdagi dehqonchilik mahsulotlari to'g'risidagi ma'lumotlarni xo'jalik toifalari bo'yicha tahlil qilar ekanmiz, donli ekinlar yetishtirishning 78,3 % i fermer xo'jaliklari hissasiga, 9,5 % i dehqon va tomorqa xo'jaliklariga, 12,2 % i qishloq xo'jaligi faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlarga to'g'ri kelishini qayd etib o'tish lozim. SHunga mos ravishda sabzavotlarning 36,1 % i fermer xo'jaliklariga, 59,9 % i dehqon va tomorqa xo'jaliklariga, 4,0 % i qishloq xo'jaligi faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlarga to'g'ri keldi[8].

2023 yil yanvar-dekabr oylarida barcha toifadagi xo'jaliklarda yetishtirilgan sabzavotlar 11 553,7 ming tonnani, yoki 2022 yilning mos davri bilan solishtirganda 103,5 % ni tashkil etdi.

2022 yilning mos davriga nisbatan ko'rsatib o'tilgan davrlarda, fermer xo'jaliklarida 3,3 %, dehqon va tomorqa xo'jaliklarida 2,7 % va qishloq xo'jaligi faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlarda 20,0 % o'sish qayd etildi.

2-jadval

Hududlar kesimida sabzavotlar yetishtirish

Hududlar	Ming tonna
Andijon	1772,6

2-TOM, 4-SON

Samarqand	1576,7
Farg'ona	1319,0
Surhondaryo	1169,2
Toshkent	1155,7
Namangan	989,3
Buxoro	914,6
Xorazm	653,4
Qashqadaryo	559,3
Jizzax	472,9
Navoiy	335,0
Qoraqalpog'iston Respublikasi	333,4
Sirdaryo	302,6

Yetishtirilgan sabzavot umumiy hajmining eng yuqori ulushi Andijon viloyati (15,3 %) hissasiga to'g'ri keldi. SHu bilan birga, yuqori ulush Samarqand (13,7 %), Farg'ona (11,4 %), Surxondaryo (10,1 %) va Toshkent (10,0 %) viloyatlarida qayd etildi.

Past ko'rsatkichlar Sirdaryo viloyati (2,6 %) Qoraqalpog'iston Respublikasi va Navoiy viloyatida (2,9 %) kuzatildi.

2022 yilning mos davriga nisbatan yuqori o'sish sur'atlari Farg'ona (105,5 %), Toshkent (104,8 %), Qashqadaryo (104,8 %), Navoiy (104,6 %) viloyatlari, Qoraqalpog'iston Respublikasi (104,5 %), Jizzax (104,1 %), Namangan (104,0 %) viloyatlarida qayd etildi.

Yuqoridagi ko'rsatkichlardan sohada mahsulot yetishtirish hajmini oshib borayotganligini ko'rish mumkin, lekin bu soha kamchiliklardan xoli degani emas. Tahlillarga ko'ra, dehqonchilik sohasida uni rivojlanishiga to'siq bo'luvchi– eksportga yo'naltirish, innovatsiyalarni joriy etish [3,6], axborotlar bilan ta'minlash [4,5] kabi ayrim muammolar bor. Shuningdek – yerning unumdorligini pasayishi, tabiat injiqliklarining salbiy ta'siri, ayrim hududlarda sug'orish bilan bog'liq muammolar, turli ta'sirlarga chidamli navlarni yaratishga ehtiyojni borligi, bozor kon'yunkturasidan bexabarlik tufayli o'z qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sotishda qiyinchiliklarga duch kelish va boshqa shu kabi muammolar ham mavjud.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, oziq-ovqat va qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish uchun dehqonchilik sohasida quyidagi tavsiyalarni amalga oshirish ijobiy natija beradi deb o'ylaymiz: qishloq xo'jaligi mahsulotlari, oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab

2-TOM, 4-SON

chiqish va uni qayta ishlashni barqaror rivojlantirish, agrosanoat sohasini rivojlantirish va sohadagi innovatsiyalarni qo'llashni jonlantirish; agrosanoat sohasi infrastrukturasi rivojlantirish; qishloq xo'jaligi sohasidaga ilg'or yangiliklarni amalga oshirishni rag'batlantirish, investitsiyalar yo'naltirish; yerlarning sifatini yaxshilash va ulardan samarali foydalanish tadbirlarini amalga oshirishni kuchaytirish va boshqa shu kabilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Мирзиёев Ш.М. Озиқ-овқат хавфсизлиги бўйича халқаро конференция иштирокчиларига. <https://president.uz/uz/lists/view/6645>
2. Шарипов Қ. Халқаро форматдаги озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда бир-бирини тўлдириш ҳамкорлиги. <https://yuz.uz/news/xalqaro-formatdagi-oziq-ovqat-xavfsizligini-taminlashda-bir-birini-toldirish-hamkorligi>
3. БН Дедажанов, ФИ Эргашева ПРОБЛЕМЫ ПОДДЕРЖКИ И СТИМУЛИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ-ЭКСПОРТЕРОВ И ПУТИ ИХ ПРЕОДОЛЕНИЯ ВЕСТНИК РОССИЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА имени ГВ ПЛЕХАНОВА. ВСТУПЛЕНИЕ. ПУТ В НАУКУ № 3 (27) 2019. [https://www.rea.ru/ru/org/managements/izdcentr/Documents/%E2%84%96%203%20\(27\)%202019.pdf#page=24](https://www.rea.ru/ru/org/managements/izdcentr/Documents/%E2%84%96%203%20(27)%202019.pdf#page=24)
4. Эргашева, Ф. И. (2023). ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА АХБОРОТЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ. SPAIN" PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION OF INTERDISCIPLINARY RESEARCH", 14(1).
5. Dedajanov, B., & Sobirov, M. (2021). The essence of innovative activity and analysis indicators. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(3), 1978-1990.
6. Dedajanov, B. N., & Ergasheva, F. I. (2019). ISSUES OF SUPPORT AND STIMULATION OF EXPORTING ENTERPRISES AND WAYS OF THEIR ELIMINATION. *Вестник Российского экономического университета им. ГВ Плеханова. Вступление. Пут в науку*, (3), 92-103.
7. Холмурадов Р. ва бошқалар. Озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш – давр талаби. <https://xs.uz/uzkr/post/oziq-ovqat-khavfsizligini-taminlash-davr-talabi>.
8. O'zbekiston Respublikasi Statistika Qo'mitasi ma'lumotlari. <https://stat.uz/uz/default/choraklik-natijalar/39033-2023-2#yanvar-dekabr>

